

Lingvomadaniyatshunoslikda ramzlarning vujudga kelishi

Bardiyeva Gulasal Umidbek qizi
Urganch davlat universiteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ramzlar va ularning tilshunoslikning yangi sohalaridan biri bo'lgan lingvokulturologiya bilan aloqadorligi hamda ramzlar asosan, folklor namunalarida ko'p uchrashi kabi ma'lumotlar tahlilga tortilgan.

Kalit so'zlar: lingvomadaniyat, ramz, folklor, ma'no, shakl, belgi.

Abstract: In this article, symbols and their relationship with linguoculturalogy, which is one of the new fields of linguistics, as well as the fact that symbols are found mostly in folklore samples, are analyzed.

Key words: linguistic culture, symbol, folklore, meaning, form, symbol.

Аннотация: В данной статье анализируются символы и их связь с лингвокультурологией, одной из новых областей языкознания, а также то, что символы встречаются преимущественно в фольклорных образцах.

Ключевые слова: лингвокультура, символ, фольклор, значение, форма, знак.

Hozirda tilshunoslikning yangi sohalaridan hisoblangan lingvomadaniyatshunoslikning muhim birliklaridan biri bu – ramzlardir. Chunki ramzlar xalq madaniyati va lingvistikasining o'zaro aloqasini namoyon qiladi hamda xalq madaniyatining aksini o'zida mujassamlashtiradi.

Ramz- tashqi dunyoning turli madaniyat vakillari ichki dunyosi, ongi, tafakkuri va ruhidagi aksi. Ramz belgi bo'lib, uning dastlabki ma'nosidan boshqa ma'no uchun shakl sifatida foydalaniladi.

Ajdodlarimiz bugun ibtidoiy davr deb baho beriladigan paytlarda bizga qaraganda yuz karra shoirroq edilar. Ular, albatta, poeziyani tushunmasdilar, biroq bugungi til bilan aytganda, o'sha minglab yillar avval ularning tafakkur tarzi “poetic mushohada” tarzida edi: ular hayotlari va tabiatdagi har bir narsani tasavvur qilgan tushunchalarning ramzi sifatida qabul qilardilar. U paytlar Osmon, suv, ko'kat, quyosh, oy yorug'lik va zulmat – Tangrilar edi; quyosh o'rnini tun egallarkan, ezgulik va yovuzlik kurashi ketyapti deb o'ylashardi. Hayvonlar ham tangrilar edi, ularning ichida ham yovuz va ezgu niyatli bor edi. Ezgulik tangrilar osmonda, yer yuzida yorug'lik bilan birga yashashadi, yovuzlik tangrilar yer ostida, zulmat bilan birga yashashadi deb o'yildilar¹.

Demak, inson moddiy muhitdan tashqari, ramziy olamda ham yashaydi. Inson o'z tarixining ilk davrlarida ma'nolar dunyosida yashagan, dunyoni ma'nolar orqali qabul qilgan, tabiat bilan ramzlar orqali munosabatda bo'lgan. Shunga ko'ra, “inson

¹ Eshonqulov J. Folklor: obraz va taqin. –Qarshi: Nafas, 1999. –B. 136.

tilini to'la ma'noda ramzlar tili” deyish mumkin. Ramzlar o'z-o'zidan shakllanmagan, ular insonning bilish mahsuli sifatida vujudga kelgan.

Insonlar orasidagi aloqa “ramz” (“simvol”) so'zining o'zida aks etgan. Yunoncha “simvol” so'zi dastlab spool yoki chinni parchasini ifodalab, do'stona munosabatlar belgisi bo'lib xizmat qilgan.

Ramz tushunchasi qator fanlar nuqtayi nazaridan turlich talqin qilinadi: 1) ramz- belgi bilan o'xshash tushuncha (tillarni sun'iy formallashtirishda); 2) hayotni san'at vositasida obrazli o'rganishning o'ziga xosligini ifodalovchi universal kategoriya (estetika va san'at falsafasida); 3) muayyan madaniy obyekt (madaniyatshunoslikda, sotsiologiyada va boshqa ijtimoiy fanlarda); 4) ramz belgi bo'lib, uning dastlabki ma'nosidan boshqa ma'no uchun shkl sifatida foydalaniladi (falsafa, lingvistika, semiotika va h. k.)².

Lingvomadaniyatshunoslikda ramzlarning muhim belgilaridan biri ramzning belgilik jihatidir Agar oddiy belgi insonga ma'nolarning predmetlar olamiga kirish imkoniyatini bersa, ramz ma'naviy munosabatlarning predmetlar mavjud bo'lmagan olamiga kirish imkoniyatini beradi. Ramzlar orqali bizning ongimizda kishilarni yagona etnomadaniy hamjamiyatga birlashtiradigan madaniyatning eng muhim qirralari ochiladi, aqlga sig'maydigan ma'nolari yuzaga chiqadi. Ramzni o'z predmeti bilan aloqasini yo'qotgan ma'no sifatida tasavvur qilish mumkin.

Ramz- inson ruhiyatining tili bo'lib, u tabiat bilan ana shu tilde gaplasha boshlagan. Aynan ana shu ramzlar tilida miflar, ertaklar, dostonlar yaratilgan. Folklor ramzlari muayyan xalqning ilk tafakkur tarzini, tasavvurini, ijodini tamsil etadi. Jumladan, turkiy xalqlar og'zaki ijodida ham o'ziga xos o'zgacha ramzlar mavjud.

Qadimgi toshyozuvlar va bitiklar, xalq og'zaki ijodi namunalarining eng katta ma'naviy boyligimiz ekanligini Birinchi Prezidentimiz I.A. Karimov ham alohida ta'kidlaganlar: “Ajdodlarimiz tafakkuri va dahosi bilan yaratilgan eng qadimgi toshyozuv va bitiklar, xalq og'zaki ijodi namunalaridan tortib, bugungi kunda kutubxonalarimiz xazinalarida saqlanayotgan ming-minglab qo'lyozmalar , ularda mujassamlashgan tarix, adabiyot, san'at va boshqa sohalarga oid qimmatbaho asarlar bizning buyuk ma'naviy boyligimizdir. Bunchalik katta merosga ega bo'lgan xalq dunyoda kamdan kam topiladi”³.

Demak, xalq og'zaki ijodida muayyan davrda yashagan ajdodlarimizning kechinmalari, tasavvurlari muhrlangan. Ularda ifodalangan ramzlarni tadqiq etish va ularni to'g'ri talqin qilish ajdodlarimizning ichki dunyosini yoritib berishga, bizni

² Маслова В. А. Лингвокультурология. Учеб. Пособие для студ. Вьестю учеб, заведений. –М. Издательский центр “Академия”, 2001. –С.95.

³ Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat- yengilmas kuch. –Toshkent: Ma'naviyat, 2008. –B. 23.

ularga yaqinlashtirishga, ma’naviyatimizni yoritishga xizmat qiladi. Zero, ramzlar qadriyatlar majmuyi”dir.

Ramz- tashqi dunyoning turli madaniyat vakillari ichki dunyosi, ongi, tafakkuri va ruhidagi aksidir. Har bir insonda, har qanday madaniyat vakilida ichki dunyoni o’ziga xos qabul qiluvchi tug’ma mexanizm mavjud bo’ladi. Bu tug’ma mexanizm tashqi dunyoni ramzlar, timsollar orqali qayta ishlab qabul qilishga moslashgandir⁴. Xullas, ramz tushunchasi lingvokulturologiya sohasi bilan bevosita aloqadordir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Usmonova S. Lingvomadaniyatshunoslik. –T.: Bookmany print, 2022. –B. 40.
2. Маслова В. А. Лингвокультурология. Учеб. Пособие для студ. Вьестю учеб, заведений. –М. Издательский уентр “Академия”, 2001. –С.95.
3. Karimov I. A. Yuksak ma’naviyat- yengilmas kuch. –Toshkent: Ma’naviyat, 2008. –B. 23.
4. Eshonqulov J. Folklor: obraz va talqin. –Qarshi: Nafas, 1999. –B. 136.

Research Science and Innovation House

⁴ Usmonova S. Lingvomadaniyatshunoslik. –T.: Bookmany print, 2022. –B. 40.